

Exposició permanent. Espai Rebot. Fotografia: VINSEUM (Nou Enfoc).

VINSEUM, UN ALTRE MUSEU EN CONTÍNUA TRANSFORMACIÓ. DE LA COL·LECCIÓ LOCAL AL MÓN

*VINSEUM, ANOTHER MUSEUM IN CONTINUOUS TRANSFORMATION.
FROM THE LOCAL COLLECTION TO THE WORLD*

Xavier Fornos
Director de VINSEUM

Jordi Ribas
Responsable d'Acció Cultural de VINSEUM

Resum VINSEUM, Museu de les Cultures del Vi de Catalunya, versió actualitzada de l'antic Museu de Vilafranca – Museu del vi, té la sort de continuar creixent i adaptant-se als canvis culturals de la societat que l'acull, i continua afinant la seva mirada a la història del vi i a la seva evolució constant; i ho fa en tant que pal de paller, eix central i transversal que connecta una tradició local amb una cultura universal. Fundat l'any 1935, són molts els canvis que ha viscut la institució fins a l'actualitat, evidentment marcats per l'esdevenir històric, però també per la voluntat fundacional de dotar a la ciutat d'una institució museística que garantis la salvaguarda del patrimoni cultural local, i s'erigís com a primer referent en l'estudi i la divulgació del llegat vitivinícola. L'article fa un resum de la seva història, posa la mirada en un dels àmbits més universals de la seva exposició permanent, les Sobretaules, i desgrana exemples de projectes actuals que de ben segur que marquen la seva projecció i defineixen el seu programa d'acció cultural: el Most Festival Internacional de Cinema del Vi i el VilaPensa – Festival del Pensament del Penedès. Un article en tres parts que vol explicar per què VINSEUM es projecta com una institució pública que vol ser referent per a la història del vi de Catalunya.

Paraules clau Patrimoni, cultura del vi, museus catalans, primer museu del vi.

Abstract VINSEUM, Museum of the Wine Cultures of Catalonia (an updated version of the old Museum of Vilafranca – The Wine Museum) is fortunate to continue growing and adapting to the cultural changes of society.

The museum continues to refine its look at the history of wine and its constant evolution, and it does so as a central pillar as well as a transversal axis that connects a local tradition with a universal culture.

The institution has undergone many changes since its origins in 1935, obviously marked by the historical development, but also by the original will to provide the city with a museum institution that guarantees the safeguarding of local cultural heritage. The museum also wishes to become the first reference in the study and dissemination of wine legacy.

The article summarizes its history, zooms in on one of its most universal areas of its permanent exhibition, the After dinner, and details examples of current projects that will surely mark its projection and define its cultural action program: the Most International Wine Film Festival and the VilaPensa – Penedès Philosophy Festival.

This is a three-part article that aims to explain why VINSEUM is projected as a public institution that wants to be a reference for the history of Catalan wine.

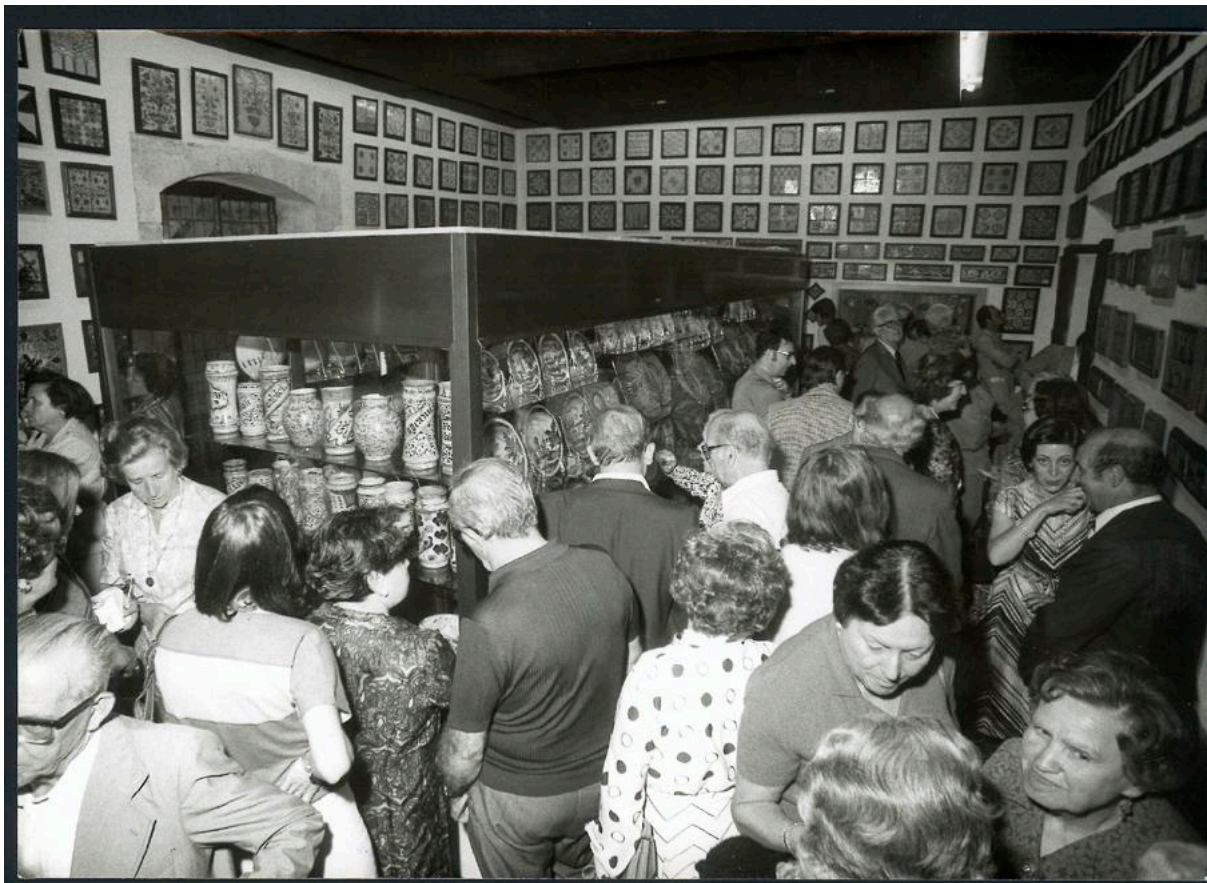
Keywords Heritage, History of Wine, Wine Cultures, First Wine Museum, Catalan Museums.

Del present a l'origen del Museu

VINSEUM, Museu de les Cultures del Vi de Catalunya, és la versió actualitzada de l'antic Museu de Vilafranca – Museu del Vi. Des de 1935, any de la seva fundació, no ha parat de viure una transformació constant i d'adaptar-se a tots els canvis culturals i socials del present que l'han travessat. Un museu que s'ha centrat sobretot en la història del vi i en la seva evolució constant, convertint-la en l'eix central i transversal que connecta una tradició local amb una cultura universal. Arrelat al cor d'una vila comercial, emprenedora i capital de comarca com Vilafranca del Penedès, des dels seus orígens, són molts els canvis que ha viscut la institució, evidentment marcats per l'esdevenir històric del nostre país, però també per la voluntat fundacional de dotar la ciutat d'una institució museística referent en el patrimoni del vi, i també clau per preservar la memòria material i documental de la història local. Un museu renovat que s'inspira i es projecta des de la necessitat que cada ciutat tingui una ins-

titució que vetlli i tingui cura del patrimoni i que posseeixi la capacitat de transformar-se al mateix ritme que ho fa la societat a la qual es deu i amb què conviu i dialoga; a vegades a l'avançada i a vegades a la rereguarda, com tantes institucions culturals, marcades pels moments d'eufòria i els moments de crisi que condicionen la vida de qualsevol col·lectiu humà.

Ara mateix, el museu està a punt de viure una de les seves fases més importants: l'obertura de la nova arquitectura pensada per acollir al seu interior, en poc més d'un any, una nova exposició estable dedicada a les cultures del vi de Catalunya. Els prop de 3000 m² de nous espais construïts es posen a disposició de la museografia, que reordenarà i donarà nous sentits als objectes més emblemàtics de la col·lecció, acompanyats d'una selecció acurada de patrimonis convidats que provenen de museus d'arreu de Catalunya i que ajuden a teixir els moments clau de la història del vi del nostre país. Als futurs espais d'exposició, el projecte hi afegeix 2000 m² més per poder aixoplugar

Sala Mn. Bonet. Ceràmica 1978. Fotografia: Arxiu VINSEUM.

l'activitat cultural i de promoció complementària a la visita a l'exposició estable, com ara auditori, sales de tast, aula educativa, botiga, espai de promoció del vi català, taller de conservació-restauració... La nova arquitectura és obra de Santiago Vives, l'arquitecte encarregat de donar forma i espai a les diferents fases del projecte de transformació de VINSEUM i, per tant, també autor de l'encertada, respectuosa i funcional rehabilitació del Palau Reial, la seu històrica del museu vilafraquí, que va inaugurar la seva nova fesomia l'octubre de 2012. Per la seva part, Varis Arquitectes SLP firmen el projecte museogràfic, un equip conduït per la mirada sàvia i genuïna de Dani Freixes. El museu actual el fa funcionar un equip de 20 persones, entre tècnics de museu i responsables de les àrees d'atenció al públic i de man-

teniment, liderat pel museòleg i historiador de l'art Xavier Fornos, des de 2010.

El nou edifici s'adossa a les velles formes del Palau Reial de VINSEUM, i ha quedat enllestit el 2021. El procés de producció i muntatge expositiu interior ocupa tot l'any 2022. El museu preveu obrir portes del nou equipament durant el primer trimestre de 2023. Així doncs, el projecte del futur nou VINSEUM entra a la rampa de llançament, i ho fa amb la garantia de comptar amb els suports de l'administració pública, amb l'Ajuntament de Vilafranca al capdavant, assumint el 50% dels recursos arribats dels fons estructurals europeus (l'altre 50% prové de la Unió Europea); la Generalitat de Catalunya que, a través del Departament de Cultura, hi inverteix per garantir el desenvolupament del projecte museogràfic; i

Sala del museu anys 40. Fotografia: Arxiu VINSEUM.

la Diputació de Barcelona, que aporta un 25% del pressupost amb finançament europeu.

Amb tot, és de justícia remarcar que el consistori vilafranquí ha estat i és la peça clau per entendre el desenvolupament d'un projecte de transformació integral que comença l'any 2000. En el decurs de vint-i-un anys, l'ajuntament ha garantit la viabilitat econòmica de VINSEUM, tant en inversió com en despesa per al funcionament ordinari. A hores d'ara, el 75% del pressupost anual del museu prové de les arques municipals.

Aquest equip humà i aquestes institucions continuen l'estela marcada en l'anterior fase del projecte, la restauració del Palau Reial i l'obertura al públic el 2012 d'una seu històrica, que va presentar llavors una nova proposta expositiva que encara podem visitar. En aquell

moment, el museu comença a mostrar quina és la seva manera d'arrelar-se al segle XXI, amb una exposició firmada també per Varis Arquitectes SLP, en què es fan créixer les preguntes al voltant del vi i s'eixampla el camí que ordena les col·leccions, de la vinya a la taula, passant pel celler i la botiga. Un trajecte que marca la història d'un fruit, el raïm, que té la gràcia de convertir-se en vi i que és treballat per moltes mans i, sobretot, coneixements, del pagès al sommelier, passant per l'enòleg i el comerciant i evidentment transformant les ànimes de totes les persones que tenen la sort de viure'l de prop. Un trajecte que fa acompanyat d'una acurada i molt selectiva tria d'objectes de les col·leccions del museu. La resta dels fons viuen els seus millors moments i reposen al millor espai de reserva que ha tingut mai el museu:

Façana del nou VINSEUM. Fotografia: VINSEUM (Toni Galitó).

des de 2010 les naus de Cal Berger, magatzem de vi centenari a cavall entre el modernisme tardà i el noucentisme, passa a ser l'espai d'operacions del revers de VINSEUM, adaptant-se i reordenant els seus espais de classificació i de laboratori de restauració.

En aquest mateix moment obre les portes el nou Centre de Documentació de VINSEUM (CDV), hereu de l'antiga biblioteca i dels diversos arxius que guardava el museu històric, amb unes instal·lacions adaptades a les necessitats de conservació dels fons i a la seva consulta pública del segle XXI. El CDV disposa d'unes 12.000 referències documentals que recullen la col·lecció bibliogràfica de temàtica vitivinícola més completa del país, i un fons local amb una hemeroteca històrica de la comarca i una selecció d'autors i llibres que ajuden a construir la història local de Vilafranca i del Penedès. A manera de gran cervell de la institució, el CDV

és el centre de referència per als projectes de recerca del museu, i font documental inesgotable per a la investigació vinícola i la història local.

Si mirem enrere, potser és l'any 2000 un dels moments claus de la història moderna del museu vilafraquí, quan la institució canvia de personalitat jurídica, abandona la forma fundacional d'associació i esdevé una fundació privada, amb l'Ajuntament de Vilafranca del Penedès i la Caixa d'Estalvis del Penedès (CEP) com a principals promotors, que doten a parts iguals el finançament per al funcionament ordinari i per a la inversió que permetrà desenvolupar les primeres fases del projecte de transformació. Una situació que canvia com un mitjà amb la desaparició de la CEP l'any 2013, moment en què el govern local assumeix de ple la responsabilitat i el repte de seguir endavant en solitari en el desenvolupament del projecte VINSEUM.

Exposició permanent. Espai Clos. Fotografia: VINSEUM (Nou Enfoc).

És precisament aquell any 2000 quan el museu crea per primera vegada la plaça de direcció professional i contracta l'antropòloga Montse Iniesta, persona d'un ampli bagatge professional i d'un vast coneixement en l'àmbit de la museologia, amb l'encàrrec de repensar el museu, renovar la institució i professionalitzar l'equip. En un any Iniesta presenta un projecte museològic que prefigura les noves línies del museu en tots els àmbits. L'aplicació del projecte comença amb la revisió i ordenació sistemàtica de les col·leccions, i amb la convocatòria de tres concursos claus per al desenvolupament del projecte en aquests primers anys de transformació: el 2004, el concurs per a la rehabilitació i ampliació de l'arquitectura, guanyat pel despatx de l'arquitecte Santi Vives; el 2005, el concurs per a les diferents fases del projecte museogràfic, que selecciona a Varis Arquitectes SLP; i el 2007, el concurs per al nou nom i la nova imatge corporativa, que es queda amb el segell

de l'Estudi Feijóo. Tot mentre es desmunta l'exposició de l'antic museu i es buida l'edifici amb l'objectiu de començar la rehabilitació del Palau Reial, unes obres finançades amb l'1% cultural del Ministeri de Foment i que s'allarguen entre el febrer de 2010 i l'octubre de 2012. Abans, l'any 2007, Santi Vives rehabilita la Capella de Sant Pelegrí, i esdevé la seu renovada d'exposicions temporals del museu, adaptada i oberta als nous usos culturals que demanda el projecte.

Si anem fent encara més marxa enrere en la història del Museu de Vilafranca – Museu del Vi, veiem com se succeeixen tres etapes molt marcades pels fets històrics del país: renaixement democràtic fruit de la transició, la dura dictadura i la il·lusió republicana. En aquest camí cap enrere hi trobem el somni de les joves generacions de la transició que comencen a treballar de manera voluntària i motivada en una institució marcada per l'acumulació desmesurada i una concepció

Exposició permanent. Espai Tirs. Fotografia: VINSEUM (Xavi Padrós).

enciclopedista de l'exposició, un museu de petits museus, amb espais bigarrats, parapetats amb un deversall aclaparador d'objectes dels diversos fons heterogenis escampats per unes sales que arriben a finals del segle xx ja envellides. Així, als anys 80 entren al museu les primeres promocions de la universitat democràtica, que conviuen amb els diferents caps de secció, directors d'un museu atomitzat pels camps del coneixement que marquen la naturalesa dels fons que guarda. Aquesta nova fornada jove i universitària, principalment arqueòlegs que treballen amb els fons que arriben dels jaciments que s'excaven al Penedès, aporten la primera mirada crítica i rigorosa, que acabarà desembocant amb un debat intern per a la renovació de la institució a partir del canvi generacional de manera progressiva, a poc a poc. L'arribada dels 90 porta sota el braç la publicació de la primera Llei de Patrimoni aprovada pel govern democràtic català. La

seva aparició serà la gota que faci vessar el got, l'aplicació de la llei suposa un revés dur per la institució vilafranquina, i obliga a prendre decisions de més calat: el museu queda exclòs del registre oficial de museus catalans a causa de les greus mancances tant d'accessibilitat física, com per l'envelliment dels espais expositius i dels recursos museogràfics, i per la manca d'un equip professional i de la figura d'una única direcció professional. El debat s'acaba ràpid i, tot i la certa reticència comprensible dels responsables històrics del museu, la sacsejada accelera la decisió de canvi de rumb, la vila decideix que el seu museu ha d'adaptar-se als nous temps i donar resposta a les necessitats de la societat del segle XXI. A finals dels 90, el museu contracta un nodrit equip de becaris universitaris per a l'estudi i classificació dels fons que permetrà inventariar per primer cop totes les col·leccions sota un únic inventari, un dels requeriments tècnics

indispensables per poder optar a la categoria de museu oficial, i la millor manera de projectar futurs, a partir del coneixement integral del potencial real del patrimoni que hi preserva. Al capdavant de la ingent operació trobem l'arqueòloga M. Rosa Senabre, conservadora i ànima de l'esperit renovador d'un museu que s'estimava amb la devoció i el rigor d'una professional de la gestió cultural que aprecia el patrimoni i la història del seu poble. La seva dedicació en cos i ànima en l'actualització del catàleg del museu i també en el relançament de la institució com a equipament cultural de referència local, obert, plural i atent a les inquietuds intel·lectuals de la ciutadania serà l'impuls necessari que reconnectarà el museu amb la societat vilafranquina.

Aquests equips efímers i variables d'universitaris becats es troben amb una col·lecció de col·leccions feta durant més de 60 anys i que, ordenada en diferents seccions, donen cos al llegat més important que conforma el museu: el patrimoni que hi preserva. Destaquen les col·leccions d'art i de ceràmica, les de paleontologia, arqueologia i ornitologia, i evidentment la col·lecció potser més important, l'etnogràfica, dedicada a la història de la vinya i del vi que des de la dècada dels 40, amb la I Feria de la Viña y el Vino del 1943 de Vilafranca com a gènesi d'aquest fons, permeten testimoniar la importància del sector de la vinya i el vi, sobretot al Penedès. Es pot dir que el Museu de Vilafranca – Museu del Vi és el primer museu del vi a Espanya, inaugurat el 1945. Marcat per quatre dècades molt diferents en què sobresurt l'ampliació constant de les instal·lacions del museu i la renovació de l'exposició, amb un edifici de nova planta que s'annexa al Palau Reial, que s'obre al públic completament el 1975.

D'entre els molts noms que conformen aquest llarg moment del museu, sobresurten personalitats i estudiosos que, sobretot a partir de la dècada dels 60, treballen per consolidar el museu, com ara els col·leccionistes i preve-

res Manuel Trens i Joan Bonet, els paleontòlegs Lluís Via i Rossend Olivella, l'empresari viticultor Enric Regull, l'arqueòleg Pere Giró, l'ornitòleg Pere Mestre, l'arxiver Pere Regull, l'estudiós Antoni Sabaté, l'artista Pau Boada, artífex del singular mural del cicle de la vinya de 30 m², que va presidir des de 1960 una de les sales de l'antic museu del vi, o els pessebristes vilafranquins, els germans Albornà, i el barceloní Martí Castells, entre d'altres. Ara mateix, el seu llegat són les fites que han marcat el camí, els millors fonaments de la història del museu; noms que transcendeixen i formen part de la història local, sobretot perquè han generat ponts més enllà del que passa a la vila i a la comarca i perquè només la seva feina, i la de moltes persones més que han treballat per la conservació del patrimoni gràcies a una vocació erudita, ha fet possible emprendre nous presents, i imaginar futurs per a un museu que respongui a les necessitats de la societat que l'acull.

Malgrat la duresa política dels anys de dictadura, aquests noms aconsegueixen mantenir el respecte institucional a les llibertats culturals i sobretot les seves expressions col·lectives, i aconsegueixen conservar la il·lusió primigènia dels primers homes que tiren endavant amb una primera col·lecció local que s'afegeix a l'embranchida dels primers museus del país. Una primera col·lecció segurament influenciada per l'ideari i el model de país de la Mancomunitat i també de la II República que, en el camp intel·lectual, voldran consolidar una xarxa d'institucions culturals com museus i biblioteques, afegint-se a les renovades i modernes polítiques de canvi social, sobretot pel que fa a la cultura i l'educació. Una fita històrica per a la gènesi del museu serà la 1ª Exposició d'Art del Penedès, el 1926, i que es hereva d'aquest esperit. Entre els anys 20 i 30 del segle XX a Catalunya neixen i es consoliden la majoria de museus actuals. Potser també per això neix la necessitat de dotar el nou museu d'un dels edificis històrics més significats,

Exposició permanent, Espai Sobretaula. Fotografia: VINSEUM (Xavi Padrós).

com és l'antic palau del rei Pere el Gran, que serà el cor de totes les transformacions que viurà el museu durant aquests més de 85 anys.

A la taula s'escampa el vi i els cossos es transformen

En l'exposició permanent de VINSEUM el darrer àmbit, dedicat a les taules del vi, ens parla de la capacitat socialitzadora del vi en el moment del seu consum, és el lloc on la cultura del vi millor es connecta amb la seva dimensió més internacional. És evident que la vinya i el vi condicionen la història de les cultures de la mediterrània des de fa més de 8000 anys i que des d'aquí s'escampen al món, sobretot des dels segles XIX i XX, quan la vinya i el vi passen a ser elements universals des dels seus molts llocs d'arrelament. A VINSEUM s'hi troben tots aquests elements simbòlics i patrimonials del vi, que el fa la beguda, i a voltes l'aliment, que més ha determinat la història de la cultura

occidental, lligant deus i religions, totes les formes artístiques i les festes, pensaments i inspiracions. Unes característiques que tornen a fer atractiu el vi com a producte clau de les societats i cultures mediterrànies, que a part de ser fruit d'una cultura agrícola que ha condicionat els nostres paisatges, a part de ser un element central de les economies locals en expansió i que ha donat feina a un munt de persones, ha estat i és encara element de transformació cultural present en moltes de les expressions artístiques del passat i de la contemporaneïtat. A VINSEUM aquestes traces també hi són, tant a l'exposició actual com al fons de les reserves, tant en la projecció de la nova exposició estable, com també en les activitats que es proposen per seguir aprofundint en aquestes potències.

Aquest àmbit connecta així el rastre latent de les mitologies gregues i romanes que prenen cos en infinites variacions del gran deu grecoromà que és Dionís (Bacus) i que

per a molts és l'origen de Jesucrist, fill de Déu que neix i mor cada any, com ho fa la vinya i com també potser ho fa el vi al celler. Aquest i totes les seves imatges són presents en la història de l'art d'occident i és així com també en aquest àmbit hi podem trobar objectes claus com poden ser les representacions dels deus en escultures i pintures com ara: la còpia del bust de Dionís trobat al jaciment d'Empúries, la miniatura del *Carro de Bacus*, obra de Martí Castells, o la misteriosa pintura anònima del segle XVIII que s'exposa a l'espai de les taules els déus a la planta primera del museu actual i on la figura de Jesucrist que amb les seves mans espren un raïm per destil·lar-ne l'essència del vi o la seva sang, i també una còpia fidel d'*El triomf de Bacus* de Velázquez, pintada per Antonio González Ares el 1970. Així com material de la litúrgia religiosa en què el vi és tan protagonista: copons, canadelles, reliquiaries, creus de processó, retaules. Aquí cal esmentar una de les peces claus de la col·lecció històrica del museu i que es vincula de manera transversal en aquesta connexió: el *Retaule de la Mare de Déu*, del 1459, i atribuït al cercle de Mateu Ortoneda, un clar exponent del gòtic tardà.

L'art, en les seves formes aplicades també ha acompanyat els infinits objectes que acompanyen el vi i tots els seus rituals, de la copa a l'ampolla, de la barra del bar a la taverna. Així és com també al VINSEUM hi trobem objectes importants com una col·lecció de copes de vidre procedents de Murà, de Bohèmia o Baccarat, un got pintat per Xavier Nogués, una col·lecció d'ampolles per servir el vi o l'espectacular barra modernista de l'antic Casino de Vilafranca. Objectes de totes les «litúrgies» del vi que a través de l'audioguia són explicats i complementats amb altres informacions documentals, sonores i visuals, i generen discursos transversals al voltant del seu protagonisme.

D'aquesta relació entre les arts i el vi en sobresurten també llenguatges artístics aplicats

com ara el disseny i la publicitat que alimenten la comunicació del vi. Cal recordar que ara mateix VINSEUM és dipositari d'una col·lecció d'etiquetes del vi amb més de cent cinquanta mil exemplars d'arreu del món que seran ben presents també en la nova exposició permanent. Un fons que prové de diferents llegats recentment dipositats a VINSEUM, com són la col·lecció Àngel Escudé, una de les més importants del món en aquest àmbit, el fons d'empresa de la Impremta Varias de Sant Sadurní d'Anoia, casa centenària encara activa especialitzada en la impressió d'etiquetes de xampany i de cava, i l'arxiu de mostres d'etiqueta del dissenyador Xavier Bas, un dels professionals en actiu més ben valorat en els encàrrecs d'imatge gràfica per a vins del país. Un fons difícil d'exposar en la seva totalitat però que gràcies a les noves tecnologies serà present a les futures sales i consultable de manera detallada, a partir de la digitalització, classificació i descripció de tots els documents.

El poder inspirador del vi ha marcat tots els llenguatges artístics, des de les arts plàstiques, la música i la literatura, el cinema i el teatre, de moltes maneres. Aquí la llista podria ser infinita, les conegudes i les que caldria fer emergir una altra vegada. El museu és conscient d'aquest fons universal que defineix el poder inspirador del vi. Aquest és un dels reptes del futur de la nova museografia i sobretot la recerca constant per apropar noves traces en l'estudi del vi. És aquí on la petjada de la música i la literatura hi són també presents a la vitrina i també a l'audioguia del museu. On sobresurten els fons literaris i sonors del mateix museu com ara les cançons de vi i taverna catalanes documentades i guardades a l'arxiu musical del CDV. També brillen amb llum pròpia per la seva singularitat, bellesa i contundència les obres d'art plàstiques i visuals, entre les quals podríem destacar el diorama *Cafè-Concert* (ca. 1950), fet a imatge i semblança dels personatges bohemis de la

Debat VilaPensa 2022. *A qui pertany el meu cos?* Fotografia: VINSEUM (Roser Blanch).

iconografia del geni francès Toulouse-Lautrec, amb disseny dels artistes locals Pau Boada i Lluís M. Güell, escenografia dels germans Albornà i figures dels germans Castells; el mural satíric *Tres aigües són perdudes* (1915), de Xavier Nogués (fragment que formà part del conjunt de mural de les Galeries Layetanes, dipòsit de la col·lecció del MNAC); dos quadres d'artistes de la segona avantguarda catalana com *Copa i raïm* (1993), d'Albert Ràfols-Casamada, *El cep esclata silencis* (2007), de Josep Guinovart, o la instal·lació *Som un sol cos* (2012), de l'artista contemporània Eulàlia Valldosera, una peça que prové de la Col·lecció Nacional d'Art Contemporani, dipositada al fons de VINSEUM des de 2019 i que ara mateix és l'obra més contemporània de la col·lecció. Una petita tria, a tall d'exemple, que en la nova exposició ha de veure's ampliada amb altres

obres d'art provinents de diverses col·leccions i institucions del país i que a partir de dipòsits de llarga durada ha de permetre generar noves connexions entre el patrimoni del vi. Un atractiu més per a la visita i que consolida una xarxa de projectes patrimonials que també treballen per les cultures del vi des de diferents punts del territori català.

El museu com a laboratori d'activitats i de recerca

El vi és també tema de debat i reflexió per molts motius: la seva continua evolució, la seva dimensió artesanal en contraposició amb la seva dimensió industrial, la seva capacitat transformadora dels esperits, que el fan un element preuat o un possible perill per a la salut, la seva potència embriagadora que el fa element cen-

Gala de la inauguració del MOST 2021. Fotografia: VINSEUM (Toni Galitó).

tral de la festa... i és així com a la taverna les converses s'obren i tant poden parlar-hi sommeliers, com poetes, historiadors, científics, clients, elaboradors, visitants, gastrònoms, passavolants, viticultors... Segurament aquests fils de conversa i reflexió són els que fan el vi tan atractiu.

El programa d'activitats de VINSEUM, que hem vist com naixia en la primera transformació el museu durant el canvi de segle, desenvolupa un seguit de línies que permeten explorar de formes diverses tots els eixos temàtics de l'exposició i fins i tot sortir del museu o fer entrar al museu les novetats que viu contínuament el món del vi i les col·leccions que el conformen, reinterpretant els seus patrimonis, generant nous diàlegs, descobrint altres territoris, fomentant els tastos, i evidentment explorant la via educativa de tot plegat, en un programa per a totes les edats que porta

per nom l'Escola dels Sentits. I així donar cos i contingut nou a totes les narratives que es vinculen al vi en forma d'activitat.

I és així com el museu, en aquests darrers anys, ha promogut i consolidat una línia d'exposicions temporals que exploren les moltes dimensions de les col·leccions del fons del museu i faciliten el coneixement de la diversitat dels seus fons. Entre aquestes destaquen: «Martí Castells: 100 naixements» (2015), dedicada al centenari del naixement del pessebrista Martí Castells i autor de la majoria dels diorames del fons del museu; «Abans de la vinya. El passat del Penedès a través de l'arqueologia» (2016), dedicada al fons arqueològic i a les seves noves incorporacions en motiu de les excavacions al territori; «Sireni & co. De quan el Penedès era mar» (2018), dedicada al fòssil més important de la col·lecció, un holotip de sireni trobat a Olèrdola a finals del segle XIX. De les mirades

Activitat educativa al pati de VINSEUM. DIM 2019. Fotografia: VINSEUM (Roser Blanch).

al fons del museu també sobresurt la mostra «Jo, Joan. Capítol 3» (2016), dedicada a mostrar les investigacions fetes i promogudes des del Museu Nacional d'Art de Catalunya sobre una talla romànica de Sant Joan Evangelista provinent de la col·lecció Manuel Trens i que demostra com una sola peça pot permetre una multiplicitat d'aproximacions i recerques amb col·laboració d'altres institucions.

D'aquesta manera, el museu en transformació ha estat i és capaç de promoure cicles com els Plenilunys dedicats a les connexions entre les arts literàries i el món del vi; de transformar «Les Estacions a la vinya» o «La nostra vitis», cicles de sortides que reconeixen i valoritzen la vinya del Penedès i de Catalunya, així com descobrir-ne els canvis de la mà dels projectes més significatius i els seus protagonistes; d'acollir cada any un curs universitari d'estiu vinculat a la Universitat de Barcelona,

programat dins dels seus Juliol de la UB i que aprofundeix els diferents aspectes de la cultura del vi com ara la mitologia, la comunicació, la solidaritat, les experiències sensibles. Accions amb voluntat de generar ritmes d'activitat dins de les programacions anuals i que es complementen amb altres accions promogudes també amb col·laboració de les entitats del nodrit i ben actiu teixit associatiu social i cultural del territori, com poden ser el Jazzclub Vilafranca, l'Institut d'Estudis Penedesencs, el Centre Excursionista del Penedès, el Consorci per a la Normalització Lingüística, o les entitats de caràcter social com son Mas Albornà, Entrem, i la Cooperativa L'Olivera.

D'aquesta darrera dècada destaquen, però, dos projectes que prenen una dimensió extraordinària pel que fa al seu abast i sobretot per les possibilitats de connexions conceptuals i també internacionals i que prenen una

autonomia pròpia respecte al programa d'acció general de VINSEUM: el Most Festival i el VilaPensa.

El VilaPensa és un festival de pensament que vol generar debat i reflexió al voltant d'eixos universals des de l'òptica cultural; un festival que neix de la col·laboració amb la Càtedra de Filosofia Rodolf Llorens i Barba que la Facultat de Filosofia de la Universitat de Barcelona ha ubicat a Vilafranca, i de diverses col·laboracions amb altres entitats locals. Una programació anual que defensa la democratització de la filosofia actual en totes les seves formes i que durant una setmana i gràcies a conferències, debats i altres accions ocupen l'espai de l'auditori de VINSEUM, així com diferents espais de la vila. Des del seu primer any, el 2018, cada edició ha tingut un èxit rotund que ha donat resposta a una necessitat de referents de rigor i inspiradors de pensament d'una part important de la població. Una acollida que fa emergir al museu com a un equipament cultural capaç de generar debat i punts de confluència també a partir de la contemporaneïtat. VINSEUM com a àgora del segle XXI que permet reflexionar sobre l'escepticisme, la felicitat, la intel·ligència artificial, el mal, la passió, la mort, etc., evidentment més enllà del món del vi.

El Most Festival Internacional de la Vinya i del Vi és un festival de cinema que des de 2011 permet a VINSEUM rebre gran part de la producció audiovisual que reflecteix els canvis que viu el món de la vitivinicultura arreu del planeta. A partir d'una convocatòria anual els treballs es presenten a concurs de la secció principal, la Collita, i és així com es conforma una programació diversa de formats i continguts on sobresurten les ficcions, els documentals i la comunicació a l'entorn de la vinya i del vi. A part, el festival té una secció que, sota el nom de Brot, presenta treballs de ficció d'àmbit nacional en forma de curtmetratges, i el Gran Reserva una secció

que preestrena pel·lícules de la cinematografia internacional. Tot plegat fa que el Most sigui el festival de cinema de l'Alt Penedès que permet, durant una quinzena de novembre, gaudir i reivindicar el cinema com un dels grans llenguatges artístics, i és també capaç de flirtejar de manera ben fructífera amb la cultura de la vinya i del vi.

Per la dimensió internacional de les cultures del vi, que hi són protagonistes, cal dir que el Most és una finestra oberta al món. Des de fa deu anys el festival ha permès a l'espectador conèixer quina és la vida i la història de la vinya i el vi de països com França, Itàlia, Portugal, Eslovènia, Grècia, l'Argentina, Geòrgia, Canada, la Xina, i molts més, així com també ha pogut aproximar-se als vins de territoris i països convidats com ara l'Uruguai, Galícia o Suïssa. Al mateix temps, en aquests darrers cinc anys de festival, la seva programació ha arribat al Priorat, convertint la important comarca vinícola en segona seu del festival. Més recentment, des de 2021, la marca Most s'internacionalitza i s'exporta més enllà de l'Atlàntic, a l'Argentina i a l'Uruguai, dos dels països llatinoamericans amb una major tradició vitivinícola que han conegut l'esdeveniment de primera mà i que han volgut fer-lo creuar l'oceà que ens uneix i acollir-ne també la seva programació.

És així com el Most, per a un museu com VINSEUM, és una oportunitat i un luxe, i sobretot ho és per a l'extens món del vi que se'n beneficia. Es destacable que molts cellers penedesencs còmplices del projecte VINSEUM són patrocinadors del festival, i fan que les sessions sempre comptin amb una copa de vi al final i amplien així els centres d'interès de la seva pròpia promoció. És així com al Most hi són presents els grans i petits cellers, les produccions més industrials i també les més ecològiques o biodinàmiques, la diversitat d'oficis i professions al voltant del vi, sobretot les més vinculades a la viticultura, l'enologia i

Vitrina espai Sobretaules. Fotografia: VINSEUM (Toni Galitó).

la sommelieria. El conjunt fa que cada edició sigui una oportunitat també per als professionals del sector, així com també pels *winelovers* i pels amants del cinema.

És important destacar com un equipament cultural com VINSEUM, que no para de viure els canvis del món que també representa, veu créixer un festival que pren autonomia pròpia i que permet també establir connexions amb altres zones del món del vi. Convertint una programació viva que complementa la feina que es fa des de la conservació, restauració i, sobretot, divulgació de les col·leccions i de re-estruc de les cultures del vi, mentre manté viva també així la seva missió de ser un espai de coneixement, reflexió, debat i trobada. El festival potser és el programa d'activitats més vinculat a la missió del museu que porta el present més inquiet i canviant del món del vi a la institució.

És evident que tot museu també ha de generar noves recerques que permetin altres canals d'investigació i difusió dels seus patrimonis. És així com també el VINSEUM hereta l'impuls dels seus fundadors i és capaç de convertir una publicació periòdica com *Dyonisos* (1948-1975) en una nova col·lecció de revistes *Dyonisos, collita de cultura*, publicada entre els anys 2001 i 2007. O sorgeix una beca, l'any 2007, que porta el nom d'Emili Giralt, un dels màxims investigadors de la història agrària del país i que va llegar el seu fons bibliogràfic al CDV. La beca permet promoure treballs de recerca a l'entorn de la història de les cultures del vi del país com ara *Viticultura, desigualtat i conflicte agrari* (Soler, 2019) o *De Re Vinaria* (Corrales, 2022). Treballs que es difonen a través del conveni amb la URV i el departament de publicacions de la mateixa universitat. Sota el

mateix títol de la col·lecció «Cultures del vi», el museu enguany també presenta la novetat *Història de les varietats de vinya autòctones i tradicionals de Catalunya*, un llibre amb un enfocament inèdit i que és fruit del treball d'investigació del doctor Josep M. Puiggròs, en bona part alimentat a partir dels volums històrics que guarda el CDV.

Aquesta seu documental de VINSEUM ha fundat i acollit, gràcies a l'entesa amb la Institució Catalana d'Estudis Agraris, el Grup de Recerca de les Varietats Autòctones de Catalunya (GREVA), integrat per un col·lectiu d'investigadors i científics de la viticultura i de l'enologia que han treballat per a la millora del coneixement de l'atles històric i actual de les varietats de raïm del nostre país. El llibre *Raïms. Les principals varietats catalanes: història, cultiu i vins* (Villaroya et al., 2018) ha estat el resultat editorial del treball del GREVA, i cal considerar-lo una de les principals aportacions al coneixement vitícola, enològic i també documental i històric del vinyar català. Una recerca en curs que es pot també consultar a través del lloc web www.vitiscatalana.cat.

Poc es deuriem imaginar aquelles primeres persones entusiastes de la història local i del vi del Penedès com, més de vuitanta-sis anys després, el seu projecte s'escampava i creixia de manera imparable, des de Vilafranca del Penedès al món.

BIBLIOGRAFIA

- ACHA BARRAL, María del Rocío (2018) *Los museos del vino en España*, Caldas: Instituto Iberoamericano de Museología.
- CAMPS, Jordi (2015) *Jo, Joan. Una talla romànica recuperada*, Barcelona: Museu Nacional d'Art de Catalunya.
- CIRICI, Alexandre i Ramon MANENT (1982) *Museus d'art catalans*, Barcelona: Edicions Destino.
- CURANA, Jaume (1979) *Els vins de Catalunya*, Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- CORRALES SOBERINO, Antoni (2022): *De Re Vinaria. Estudi diacrònic del conreu de la vinya, la producció de vi i el seu consum durant l'antiguitat al nord-est de la península Ibèrica (segles VII a.n.e. - VIII d.n.e)*, Tarragona, Vilafranca del Penedès: Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili, VINSEUM. Museu de les Cultures del Vi de Catalunya.
- FONTBONA, Francesc i Conxita GIL (2009) *Les joies dels nostres museus. Art en els museus locals de la província de Barcelona*, Barcelona: Diputació de Barcelona.
- MATAS i TORT, Jaume i Rosa Maria SUBIRANA (1979) *Museus singulars de Catalunya*, Barcelona: Diàfora.
- MIRET NIN, Montserrat (2002) *El vino en el arte*, Barcelona: Lunberg.
- PUIG i VAYREDA, Eduard (2017) *El jardí de Dionís. L'entorn cultural del vi*, Figueres: Brau.
- PUIGGRÓS I JOVÉ, Josep M. (2022) *Història de les varietats de vinya autòctones i tradicionals de Catalunya*. Tarragona, Vilafranca del Penedès: Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili, VINSEUM Museu de les Cultures del vi de Catalunya.
- SOLER-BECERRO, Raimon (2019) *Viticultura, desigualtat i conflicte agrari. La lluita per la terra a la Catalunya vitícola, 1900-1936*, Tarragona, Vilafranca del Penedès: Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili, VINSEUM. Museu de les Cultures del Vi de Catalunya.
- VILLARROYA SERAFINI, Agustí et al. (2018) *Raïms. Les principals varietats catalanes: Història, cultiu i vins*, Barcelona: Edicions i propostes culturals Andana, S.L.

Signatura convidada

BIBLID [2530-1330 (2022): 8-25]

Activitat educatiu a l'exposició permanent. Fotografia: VINSEUM (Toni Galitó).

Detall exposició «Jo, Joan. Capítol 3» (2016). Fotografia: VINSEUM (Jordi Farré).